

DigiStart

Wegwijzer in mediawijsheid
en mediaopvoeding 0-6 jaar

Verslag van de pilot

KB Koninklijke Bibliotheek
Nationale bibliotheek
van Nederland

DigiStart

Colofon

Copyright

Koninklijke Bibliotheek, Den Haag, 2018

Auteurs:

Joëlle Bakx – Bibliotheek VANnU
Yvonne van de Logt – Bibliotheek Rivierenland
Peter Nikken – Nederlands Jeugdinstituut
Esther van Beekhoven – Nederlands Jeugdinstituut
Jolyn Berns – Nederlands Jeugdinstituut
Julienne van den Heuvel – Koninklijke Bibliotheek
Marleen Wijnen – Koninklijke Bibliotheek

Vormgeving:

The MindOffice

Uitgave, februari 2018

Inhoudsopgave

	Inleiding	4
1	BoekStart én DigiStart	6
2	Wat is mediaopvoeding?	6
3	Waarom mediaopvoeding in de Bibliotheek?	9
4	DigiStart in de Bibliotheek: hoe?	10
5	Toetsingskader, expertise en de behoefte van ouders	12
	→ 5.1.Toetsingskader	12
	→ 5.2.Expertise	12
	→ 5.3.Behoeft van ouders	13
6	DigiStart in de praktijk: twee voorbeelden	14
	→ 6.1.Bibliotheek Rivierenland	14
	→ 6.2.Bibliotheek VANnU	15
7	Hoe verder: aanbevelingen	18
8	Achtergrondinformatie	19
	→ Bijlage 1: Samenvatting pilot DigiStart, wegwijzer mediawijsheid en mediaopvoeding 0-6 jaar	20
	→ Bijlage 2: Basistoetsingskader	22

Inleiding

In 2016 lanceerde de Koninklijke Bibliotheek (KB | Nationale bibliotheek) haar visie Mediawijsheid¹, met als pijlers: wegwijzer, warenhuis en werkplaats. In de pijler Wegwijzer nemen mediawijsheid en mediaopvoeding voor de allerleinsten een belangrijke plaats in. Deze doelgroep omvat niet alleen baby's, peuters en kleuters, maar ook de professionals in de kinderopvang en de voor- en vroegschoolse educatie, en de ouders². Om mediawijsheid en mediaopvoeding voor de allerleinsten te realiseren, wordt het programma BoekStart aangevuld met een onderdeel mediawijsheid en mediaopvoeding voor 0-6 jaar, met als primaire doelgroep de ouders en de professionals.

Een aantal belangrijke vragen spelen daarbij een rol:

- ➔ Wat is de behoefte van deze doelgroep?
- ➔ Welke rol speelt de Bibliotheek op dit specifieke terrein?
- ➔ Wat is nodig om dit te realiseren?

Om antwoord te krijgen op deze vragen is de KB | Nationale bibliotheek in samenwerking met het Nederlands Jeugdinstituut (NJI), BoekStart, Bibliotheek VANnU en Bibliotheek Rivierenland in 2017 een pilot gestart.

De doelstellingen van deze pilot zijn:

- ➔ Een digitaal en fysiek informatiepunt Mediawijsheid en mediaopvoeding 0 – 6 jaar ontwikkelen en opstarten in de Bibliotheek.
- ➔ De behoeften van ouders onderzoeken.
- ➔ Een training Mediawijsheid en mediaopvoeding 0-6 jaar ontwikkelen en uitvoeren voor medewerkers in de Bibliotheek; zowel voor medewerkers in de backoffice (BO) als de frontoffice (FO).
- ➔ Bestaande producten en informatiebronnen inpassen in de dienstverlening van de Bibliotheek, zoals de Toolbox Mediaopvoeding van het NJi en de MediaDiamant.
- ➔ Input verzamelen voor de gedachtenvorming van en het bepalen van de Digitale Educatieve Strategie 0 -18 jaar, die wordt ontwikkeld door de KB | Nationale bibliotheek.

Hoewel mediaopvoeding verder gaat dan alleen aandacht voor de omgang met digitale media, is in de loop van het traject gekozen voor de naam DigiStart met als ondertitel 'Wegwijzer in mediawijsheid en mediaopvoeding 0-6 jaar'. De nauwe aansluiting met het landelijke traject BoekStart voor ouders en professionals was hierin doorslaggevend. Uit de pilot blijkt dat het lokale netwerk van DigiStart gelijk is aan het netwerk van BoekStart. De stap van Boekstart naar DigiStart zal dan ook als vanzelfsprekend worden genomen.

Belangrijke vervolgstappen in 2018 zijn:

- ➔ De visie en daaruit volgende activiteiten rond mediawijsheid en mediaopvoeding 0-6 jaar borgen door het een plek te geven in de Digitale Educatieve Strategie van de KB | Nationale bibliotheek.
- ➔ Opnieuw de training Mediaopvoeding in de Bibliotheek door het NJi aanbieden binnen de bestaande infrastructuur van opleidingen in de branche.
- ➔ Uitwerken naar concrete dienstverlening voor het jonge kind, ouders en professionals.
- ➔ DigiStart in bibliotheken verder landelijk uitrollen met als doel nationale dekking. Dit in samenwerking met het NJi en Mediawijzer.net.
- ➔ Aansluiten bij de bouwstenen BoekStart in de kinderopvang en de Bibliotheek *op school*.

Leeswijzer

Dit pilotverslag maakt de bevindingen en resultaten van de onderdelen van de pilot inzichtelijk en is gemaakt voor de landelijke uitrol. Het is bedoeld om bibliotheken zelf aan de slag te laten gaan en een visie te ontwikkelen rond mediaopvoeding in de Bibliotheek, passend bij de doorgaande lijn Mediawijsheid van 0-18 jaar. Ook voor de allerleinsten is aandacht voor mediawijsheid van belang, aansluitend op wat er al is voor oudere kinderen.

¹ Mediawijsheid en de openbare bibliotheken: Van warenhuis naar wegwijzer tot werkplaats. Visie mediawijsheid 2016-2018. Den Haag: Koninklijke Bibliotheek (zie pagina 23).
https://www.kb.nl/sites/default/files/docs/visie_mediawijsheid_kb_final.pdf

² De pilot 'Informatiepunt mediawijsheid en mediaopvoeding' was aanvankelijk gericht op 0-4 jaar, maar gezien de gekozen strategie 'aansluiten op het programma BoekStart met verdieping BoekenPret' is de doelgroep uitgebreid tot 6 jaar, de voor- en vroegschoolse educatie.

DigiStart vraagt expliciet om een lokale invulling: de Bibliotheek is partner in het lokale netwerk van mediawijsheid en/of leesbevordering en VVE. Samenwerking met die specifieke, lokale partners maakt een informatiepunt mediawijsheid en mediaopvoeding 0-6 jaar in de Bibliotheek tot een succes.

Dit pilotverslag dient als handreiking om tot deze lokale invulling te komen.

In het document komen aan de orde:

- ➔ De uitgangspunten en de positie van DigiStart ten opzichte van BoekStart (hoofdstuk 1).
- ➔ Het begrip mediaopvoeding en de verbinding met de Toolbox Mediaopvoeding van het NJi en MediaDiamant van Mediawijzer.net (hoofdstuk 2).
- ➔ Antwoord op de vraag waarom mediaopvoeding in de Bibliotheek van belang is en de rol van de Bibliotheek hierbij (hoofdstuk 3).
- ➔ Aspecten die van belang zijn voor bibliotheken die DigiStart willen opzetten (hoofdstuk 4).
- ➔ Het traject door het NJi in de pilot: basistoetsingskader, training voor de bibliotheken en onderzoek naar de behoefte van ouders (hoofdstuk 5).
- ➔ De aanpak en de resultaten van Bibliotheek Rivierenland en Bibliotheek VANnU. Zij kozen voor een eigen lokale aanpak (hoofdstuk 6).
- ➔ Aanbevelingen voor de landelijke uitrol in bibliotheken, voortkomend uit de ervaringen en tussenresultaten van de pilot (hoofdstuk 7).
- ➔ Achtergrondinformatie met links naar meer informatie (hoofdstuk 8).

Om kennis en ervaringen tussen bibliotheken en het lokale netwerk uit te wisselen, is een biebtobieb-groep 'De Bibliotheek en mediaopvoeding 0 – 6 jaar' gestart.

1. BoekStart én DigiStart

Als het gaat om lezen vinden ouders van jonge kinderen de weg naar de Bibliotheek. BoekStart is een begrip voor ouders en (bibliotheek)professionals. Ruim 99% van de bibliotheken doet mee en ook in de kinderopvang is BoekStart voor velen een vanzelfsprekend gegeven. Ook ouders kennen BoekStart en zien de voordelen in van vroeg starten met (voor)lezen aan hun kind. Zij maken daarbij dankbaar gebruik van de expertise en het aanbod dat de Bibliotheek hen biedt.

Maar als het gaat om mediawijsheid en mediaopvoeding is die weg naar de Bibliotheek niet vanzelfsprekend. Sterker nog, zeker als het gaat om het jonge kind zien ouders niet dat mediaopvoeding aandacht vraagt, juist vanuit preventief oogpunt. Het onderzoek³ dat het NJi tijdens de pilot heeft uitgevoerd, bevestigt dat beeld: "Ouders herkennen vragen of zorgen die kunnen spelen in de mediaopvoeding wel, maar ervaren die vragen nu (nog) nauwelijks als zorgelijk".

Uit datzelfde onderzoek blijkt: "De overgrote meerderheid van de ondervraagde ouders komt wel eens in de Bibliotheek, maar het doel van zulke bezoeken is dan vrijwel altijd om boekjes voor het kind te zoeken. Uit zichzelf naar de Bibliotheek gaan om antwoord te krijgen op vragen over beeldschermmedia, of om ondersteuning te krijgen bij bijvoorbeeld geschikte apps, games of dvd's komt nauwelijks voor".

Tegelijkertijd zeggen ouders dat ze wel degelijk interesse hebben in het thema mediaopvoeding en "dat ze de Bibliotheek wel voor beeldscherm informatie zouden willen bezoeken als daar actief een interessant aanbod geboden wordt dat aansluit op hun dagindeling".

Uitgangspunten DigiStart

De Bibliotheek als wegwijzer voor mediawijsheid en mediaopvoeding vraagt dan ook om een duidelijke positionering van die rol, zowel intern als extern, ervan uitgaande dat:

- De Bibliotheek wegwijzer of facilitator is, geen opvoeder.
- Het een zelfstandig, duidelijk onderscheiden programma is met een herkenbare naam naast bestaande programma's.
- Het gebruik maakt van het bestaande netwerk en bronnen, aanhakend op landelijke campagnes.
- Het een digitale en fysieke dienstverlening realiseert voor het jonge kind via de ouder en de professional.

- De benadering is gericht op preventie, plezier en samen spelen.
- Het gekoppeld is aan een programmering die past bij de behoefte van de doelgroep: interessant, passend bij de dagindeling van jonge kinderen en met aandacht voor verschillende media.
- Het programma aanhaakt bij Mediawijzer.net en andere spelers in het landelijk netwerk om via de Bibliotheek tot een landelijke dekking van expertisecentra rond mediaopvoeding te komen.

Om DigiStart in de Bibliotheek succesvol te laten zijn, zijn de volgende factoren van belang:

- Een visie ontwikkelen op activiteiten voor mediawijsheid en mediaopvoeding 0-6 jaar in het beleid van de Bibliotheek en de lokale partners, en die visie ook borgen.
- De beschikbaarheid van structurele middelen: mensen, tijd en geld.
- De deskundigheid van medewerkers vergroten, zowel backoffice als frontoffice en op alle niveaus: strategisch, beleidsmatig en uitvoerend.
- Thuis zijn in het aanbod en opzetten van goede programmering voor mediawijsheid en mediaopvoeding 0-6 jaar.
- De effecten monitoren en die ook kunnen laten zien vanuit preventief oogpunt.
- Experimenteren en ervaringen delen.
- De beschikbaarheid van een aanbod voor mediawijsheid en mediaopvoeding 0-6 jaar via de Digitale Bibliotheek.

2. Wat is mediaopvoeding?

Kinderen van nu groeien op met allerlei media in verschillende vormen: van voorleesboekjes en filmpjes tot online muziek en spelletjes op tv, tablet of op de computer. Dat geldt ook voor kinderen tussen 0 en 6 jaar. Media zijn leuk en bij juist gebruik kan het kind er veel van leren. Tegelijkertijd zijn er ook risico's. Veel opvoedvragen gaan dan ook over het mediagebruik door kinderen. Maar wat is mediaopvoeding en welke rol kan de Bibliotheek hierin spelen?

Wat is Mediaopvoeding?

Het Nederlands Jeugd Instituut (NJI) omschrijft het begrip Mediaopvoeding als volgt: "... dat deel van de opvoeding [...] dat erop gericht is kinderen bewust en selectief met het media-aanbod te laten omgaan en ervoor te zorgen dat ze de inhoud van dat aanbod kritisch kunnen beschouwen en op waarde weten te schatten"⁴.

Met name voor de doelgroep 0-6 zal dit laatste nog niet zozeer gericht zijn op de kinderen zelf, maar vooral neerkomen op de ouders en betrokken professionals: zij zijn het die (hun) jonge kinderen ermee in aanraking brengen. Ouders en professionals zijn dan ook de primaire doelgroep van mediaopvoeding 0-6 jaar.

Bij mediawijsheid en mediaopvoeding 0-6 jaar spelen vragen als:

- Welk effect hebben media op jonge kinderen?
- Welke publicaties zijn er over (jonge) kinderen en media?
- Hoe lang mag een (jong) kind op een tablet?
- Wat is een goede app?
- Hoe filter of controleer je mediagedrag van je kind?

"Mediaopvoeding kun je vergelijken met je kind leren fietsen. Op een lege parkeerplaats fietst je kind eerst zonder zijwieltjes. Zodra je merkt dat jouw hand op de schouder niet meer nodig is, laat je hem/haar gaan. In de loop der jaren steeds verder; eerst samen, later alleen."

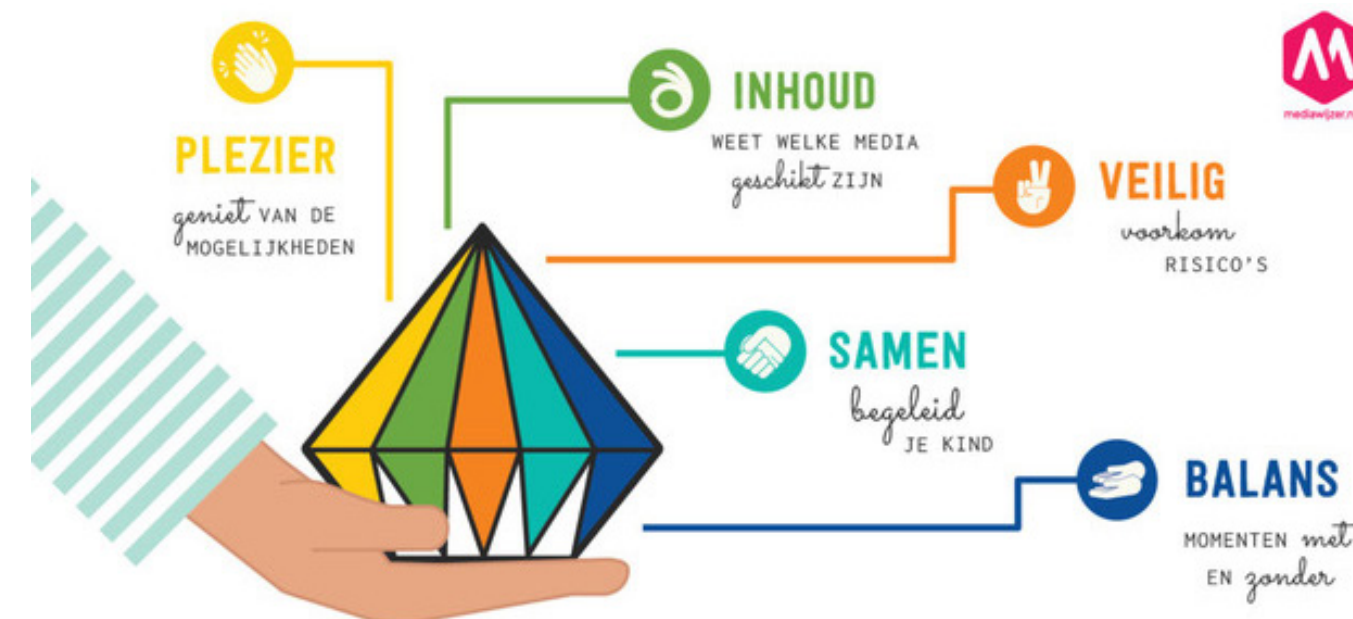
– Krista Okma, opvoedexpert en een van de ontwikkelaars van de MediaDiamant

Van Toolbox naar MediaDiamant

Om meer zicht te krijgen op de vragen die ouders en professionals hebben over mediaopvoeding en om die vragen te beantwoorden, heeft het NJi een Toolbox Mediaopvoeding ontwikkeld. Die toolbox bestaat onder meer uit:

- Begrippenlijst mediaopvoeding.
- Factsheets en tipsheets per leeftijdscategorie tot 18 jaar.
- Tips voor ouders van kinderen 0-6 jaar, 6-12 jaar en 13-18 jaar.
- Checklist voor de organisatie van een ouderavond met het thema kind en media.

Vanuit die toolbox heeft Mediawijzer.net, in samenwerking met het NJi, wetenschappers en opvoedexperts,

³ Uit: Eindrapportage Training mediaopvoeding in de bibliotheek, NJi, 2017

⁴ Begrippenlijst Mediaopvoeding / Nederlands Jeugdinstituut, 2015. Onderdeel van de toolbox Mediaopvoeding (oktober 2017)

de MediaDiamant ontwikkeld. De MediaDiamant is een wegwijzer met tips voor ouders om kinderen van 0 tot en met 18 jaar mediawijs op te laten groeien. De MediaDiamant is bedoeld om als ouder het gesprek over mediaopvoeding op gang te brengen.

Naar theoretisch kader van de MediaDiamant

De MediaDiamant is opgebouwd uit vijf kanten die samen de belangrijkste onderdelen van mediaopvoeding vormen:

- ➔ Plezier – geniet van de mogelijkheden
- ➔ Veilig – voorkom risico's
- ➔ Samen – begeleid je kind
- ➔ Inhoud – weet welke media geschikt zijn
- ➔ Balans – momenten met en zonder

Bij ieder thema krijgen ouders praktische tips en informatie en per leeftijdscategorie wordt verwezen naar websites met meer informatie. Elke ouder kan de tips naar eigen inzicht toepassen, afhankelijk van de eigen opvoedstijl en gezinssituatie. Zo kunnen ouders hun kind helpen om – van kleins af aan – gezonde mediagewoontes te ontwikkelen.

De Toolbox Mediaopvoeding van het NJi is specifiek gericht op professionals, maar ook de MediaDiamant kan een handig hulpmiddel zijn voor bibliotheken om het gesprek met ouders aan te gaan over mediaopvoeding. Voor professionals die met MediaDiamant willen werken is een [webinar](#) ontwikkeld over de inzet ervan.

"Voor professionals die met MediaDiamant willen werken is een [webinar](#) ontwikkeld over de inzet ervan."

3. Waarom mediaopvoeding in de Bibliotheek?

Uit het jaarlijkse Iene Miene Media onderzoek⁵ naar het mediagebruik door jonge kinderen tussen 0-6 jaar blijkt dat in vrijwel alle gezinnen met jonge kinderen een mobieltje of smartphone (99%), een computer of laptop (96%) en een tablet (85%) beschikbaar zijn. Jonge kinderen komen daardoor vanzelf in aanraking met die apparatuur. Uit datzelfde onderzoek blijkt dat, als het gaat om mediagebruik, boekjes lezen op nummer 1 staat, gevolgd door filmpjes kijken via bijvoorbeeld YouTube en educatieve spelletjes spelen.

Nog een aantal cijfers uit Iene Miene Media 2017:

- ➔ Kinderen maken vanaf een leeftijd van vier maanden gebruik van schermen zoals tv en/of tablet.
- ➔ Kinderen vanaf twee jaar kijken 1 uur per dag naar schermen.
- ➔ Vijf tot zesjarigen kijken 3 uur per dag naar schermen.
- ➔ Kinderen kunnen vanaf twee jaar swipen.
- ➔ Jonge kinderen leren meer van personen dan van schermen.
- ➔ Top3 Mediagebruik: (voor)leesboekjes (85%), tv kijken (82%) en tabletgebruik (85%).
- ➔ Top3 Media-activiteiten: boekjes lezen (87%), filmpjes kijken (79%), educatieve spelletjes (60%).
- ➔ In 15% van de gezinnen worden geen boekjes (voor) gelezen.
- ➔ 45% van de ouders, met name hoogopgeleiden, heeft behoefte aan praktische handvatten voor mediaopvoeding.

De rol van de Bibliotheek

Van oudsher stimuleert de Bibliotheek (voor)lezen door advies te geven, een goede collectie aan te bieden en

activiteiten te organiseren die specifiek gericht zijn op jonge kinderen en hun ouders. Ook worden er activiteiten georganiseerd voor professionals. De programma's BoekStart en de Bibliotheek op school stimuleren de taalontwikkeling van kinderen en leggen daarmee ook een basis voor mediawijsheid. Via de ouders en professionals bereiken bibliotheken de doelgroep. Ouders vinden gemakkelijk hun weg naar de Bibliotheek als het gaat om wegwijzer in lezen.

De visie Mediawijsheid van de KB | Nationale bibliotheek laat zien dat ouders en professionals ook de doelgroepen zijn om mediawijsheid en mediaopvoeding voor de allerkleinsten te stimuleren. Het realiseren van DigiStart past in die visie en bij de doorgaande lijn mediawijsheid van 0-18 jaar. Het speelt ook in op de rol van de Bibliotheek als wegwijzer. Daarnaast biedt DigiStart kansen om de Bibliotheek op het terrein van mediaopvoeding te positioneren.

De Bibliotheek "doet" DigiStart er niet even bij. Mediaopvoeding 0-6 jaar is voor de Bibliotheek een relatief nieuw terrein. Het stelt nieuwe en andere eisen aan de expertise van de medewerkers en vereist borging van het gekozen beleid in de organisatie. Daarnaast vraagt het om een interessant aanbod van activiteiten passend bij de dagindeling van ouders met jonge kinderen.

Pilot mediawijsheid en mediaopvoeding 0-6 jaar

In de pilot die de KB | Nationale bibliotheek in samenwerking met de bibliotheken, BoekStart en het NJi is gestart, heeft ook Kind en Media haar expertise op het terrein van mediawijsheid en mediaopvoeding voor jonge kinderen ingebracht. In de pilot was aandacht voor:

- ➔ Visieontwikkeling door de Bibliotheek.
- ➔ De deskundigheid van bibliotheekmedewerkers van deelnemende bibliotheken vergroten via een trainingstraject van het NJi.
- ➔ De praktijk: DigiStart is gestart in Bibliotheek VAN-NU en Bibliotheek Rivierenland, waarbij onder meer de volgende punten werden onderzocht:
 - ➔ De inzet van het lokale netwerk.
 - ➔ Een passende programmering en de uitvoering van activiteiten.
 - ➔ De beschikbaarheid van een collectie (digitaal en fysiek).

Bijlage 1 is een samenvatting van de pilot mediawijsheid en mediaopvoeding 0-6 jaar.

⁵ Iene Miene Media 2017 door Mediawijzer.net. Dit onderzoek wordt jaarlijks herhaald. De resultaten worden bij de start van de Media Ukkie Dagen in april bekend gemaakt.

4. DigiStart in de Bibliotheek: hoe?

Visie en beleid

Op basis van de eerste ervaringen met de pilot zien we dat het succes sterk afhangt van de mate waarin de Bibliotheek een visie ontwikkelt op dit onderwerpen haar beleid hieraan verbindt. Visie en beleid zijn randvoorwaarden voor het succesvol integreren van DigiStart binnen de dienstverlening van de Bibliotheek.

De visie is bepalend voor de keuzes die de Bibliotheek maakt en geeft richting aan het beleid rond DigiStart:

- ➔ De inhoud van de dienstverlening van de Bibliotheek rond DigiStart: wat doet de Bibliotheek wel en wat niet.
- ➔ Hoe gaat de Bibliotheek om met verwachtingen die de ouders en het lokale netwerk hebben van DigiStart.
- ➔ Hoe worden de beschikbare middelen in de Bibliotheek en binnen het netwerk ingezet.

De vragen in het door het NJi ontwikkelde basistoetsingskader (zie bijlage 2) kunnen ook helpen een visie te vormen over DigiStart.

Samen met anderen

Door samen te werken met andere professionals rond het jonge kind is het mogelijk meer jonge ouders te bereiken. Iedere professional levert hieraan een bijdrage vanuit zijn expertise en organisatie. Mogelijke spelers op lokaal niveau zijn kinderopvang, consultatiebureau, peuterspeelzalen, Centrum voor Jeugd en Gezin, Jeugdzorg of jeugdverpleegkundige en de gemeente: de bestaande partners van BoekStart. Samen met an-

deren werken aan mediaopvoeding en mediawijsheid vraagt om een duidelijke positionering van de Bibliotheek binnen het lokale netwerk op dit terrein.

Voor een aantal partners is werken aan mediaopvoeding en mediawijsheid voor jonge kinderen niet vanzelfsprekend, terwijl vroegtijdig goed leren omgaan met digitale media belangrijk is voor de toekomst van kinderen. De Bibliotheek kan hierin kartrekker zijn. De Bibliotheek kan met DigiStart inzetten op een doorgaande lijn mediawijsheid.

Voortbouwen op het bestaande Boekstart-netwerk zorgt ervoor dat middelen effectiever zijn in te zetten. Op landelijk niveau is samenwerking mogelijk met de bij de pilot betrokken partijen: het NJi, Kind en Media, BoekStart, Mediawijzer.net en KB | Nationale bibliotheek.

Werken aan expertise

Dienstverlening rond mediaopvoeding vraagt om extra inzet van de betreffende professionals in de Bibliotheek en het lokale netwerk. Zij zien het belang van mediaopvoeding, maar kunnen daar bijvoorbeeld door onvoldoende kennis vaak niet goed op inspelen. De expertise rond mediaopvoeding vergroten, zowel van de bibliotheekmedewerkers als van professionals werkzaam

Werken aan expertise

Wil je als Bibliotheek een medewerker opleiden tot expertcoach Mediaopvoeding dan kan die een post hbo-opleiding volgen bij Hogeschool Windesheim. Deze opleiding is breder dan alleen de Bibliotheek en start in september 2018. Actuele informatie is te vinden in de biebtobie-groep.

De landelijke campagne Media Ukkie Dagen door Mediawijzer.net, die jaarlijks in april terugkeert, biedt mogelijkheden voor bibliotheekmedewerkers om trainingen te volgen. Daarnaast is het mogelijk om als Bibliotheek een programma te bieden voor ouders van jonge kinderen en het lokale netwerk. In 2018 zijn de Media Ukkie Dagen gepland van 6 tot en met 13 april.

Kind en Media (voorheen DigiDreumes) biedt specifieke trainingen voor professionals in de kinderopvang en peuterspeelzalen, zoals Haal meer uit Media met kleuters. [Meer informatie.](#)

bij de partners, is een belangrijke succesfactor voor DigiStart. De training die het NJi samen met de pilotbibliotheken ontwikkelde, is een goed startpunt voor de Bibliotheek om een visie te vormen. De training is erop gericht om met het team van de Bibliotheek, frontoffice én backoffice, te werken aan de visie rond DigiStart en die op te nemen in het beleid van de Bibliotheek. In hoofdstuk 5 staat meer informatie over deze training.

De Bibliotheek als wegwijzer

In de keuzes die de Bibliotheek maakt, is het belangrijk om te bepalen welke rol de Bibliotheek wil en kan spelen binnen het thema Mediaopvoeding. De ervaring uit de pilot leert dat die rol vooral wegwijzer of facilitator kan zijn. De Bibliotheek kan nooit de rol van opvoeder op zich nemen, maar wel de ouder wegwijzen maken in het bestaande aanbod. Het gaat om bewustwording creëren, helpen goede apps of games te kiezen, tips geven om het gesprek aan te gaan, en ouders zo nodig doorverwijzen naar andere deskundige partijen.

KB | Nationale bibliotheek wil die rol in 2018 verder ontwikkelen en Bibliotheeken zo positioneren en ondersteunen dat zij die rol daadwerkelijk kunnen oppakken.

Basisvoorwaarden DigiStart

Uiteindelijk is het de bedoeling dat DigiStart in de Bibliotheek een goed functionerend informatiepunt wordt waar ouders advies krijgen over mediagebruik door jonge kinderen. Net als in de pilot is het uitgangspunt dat het om gedrukte media en beeldschermme-

dia gaat. Binnen de pilot is een start gemaakt met het omschrijven van een aantal basisvoorwaarden waaraan bibliotheken moeten voldoen om DigiStart goed te kunnen uitvoeren⁶:

- ➔ Er is een gedragen visiedocument over mediaopvoeding en mediawijsheid in de Bibliotheek.
- ➔ Medewerkers in de frontoffice en de backoffice zijn getraind.
- ➔ Medewerkers kennen de belangrijkste tools om de geschiktheid/schadelijkheid van (beeldscherm)mediaproducten voor kinderen te beoordelen.
- ➔ Medewerkers kunnen uitspraken doen over mogelijke effecten van mediaproducten op kinderen, of zij kunnen doorverwijzen naar betrouwbare bronnen of andere lokale partners.
- ➔ Medewerkers baseren zich op landelijk erkende, gevalideerde kennisbronnen, zoals de toolbox Mediaopvoeding. Zij kunnen daaraan andere tools koppelen of toepassen om vragen van ouders te beantwoorden, zoals de MediaDiamant.

DigiStart =

Mediaopvoedpunt (fysiek/ digitaal) + programmering + deskundigheid + collectie (fysiek en digitaal) + lokaal netwerk

⁶ Uit: Eindrapportage Training mediaopvoeding in de bibliotheek, NJi. 2017

5. Toetsingskader, expertise en de behoefte van ouders

5.1. Toetsingskader

Het NJi stelde een toetsingskader (bijlage 2) samen dat, wat betreft mediaopvoeding, inzicht biedt in het bestaande beleid van de Bibliotheek, lopende projecten en activiteiten en behoeftes en wensen over training en het lokale netwerk. Na de inzet van dit toetsingskader bij de pilotbibliotheken zijn de volgende conclusies te trekken:

- ➔ Professionalisering van backoffice en frontoffice medewerkers over het onderwerp mediaopvoeding is noodzakelijk. De laatste zijn op de vestiging het eerste aanspreekpunt.
- ➔ Samenwerking en kennisuitwisseling tussen frontoffice en backoffice is een belangrijk aandachtspunt.
- ➔ Er is veel behoefte aan kennisontwikkeling gebaseerd op gevalideerde bronnen.
- ➔ Er is veel behoefte aan mogelijkheden om het gesprek met ouders aan te kunnen gaan.
- ➔ Er is nog geen helder beeld van de vragen die ouders zoal hebben en welke typisch voor de Bibliotheek zijn en welke niet.
- ➔ Er zijn al veel lopende trajecten waarop kan worden doorgewerkt.
- ➔ Er is nog geen duidelijke visie op het organiseren van een informatiepunt en de boodschap van de Bibliotheek naar “de klant”; dit houdt in dat lopende activiteiten of het adviseren van ouders nu veelal gebeurt vanuit de persoonlijke visie van een medewerker.
- ➔ Er is geen duidelijke inbreng of een heldere visie vanuit strategisch niveau.
- ➔ Er is geen helder beeld van de manier waarop activiteiten rondom mediaopvoeding zijn uit te werken en te borgen in het beleid.
- ➔ De roep om ondersteuning bij visie- en beleidsvorming en meer inzicht in de klantbehoefte is groot.

5.2. Expertise

Binnen de pilot heeft het NJi een training ontwikkeld voor bibliotheekmedewerkers. Een belangrijk uitgangspunt van de training is dat jonge kinderen alle soorten media om zich heen zien en gebruiken, en dat opvoeders daarmee om moeten leren gaan. De training gaat daarom in op moderne en traditionele beeldschermmedia (zoals touchscreens, internet connected

speelgoed, tv en films), en uiteraard ook op gedrukte media. Die laatste vormen nu al de basis van het bibliotheekwerk, en kunnen daarom goed fungeren als referentiekader voor de deelnemers.

Daarnaast is gekozen voor een in-company training voor backoffice en frontoffice medewerkers met aandacht voor:

- ➔ Kennis van mediaopvoeding voor jonge kinderen.
- ➔ Gevalideerde bronnen over mediaopvoeding voor jonge kinderen.
- ➔ Onderzoek en behoefte van ouders.
- ➔ Gesprekstechnieken en vraagherkenning.
- ➔ Visie- en beleidvorming.

Naast inhoudelijke kennis is het belangrijk dat bibliotheekmedewerkers vaardig zijn in gesprekstechnieken en vraagherkenning. Dat geldt ook, of vooral, voor de bibliotheekmedewerkers die het eerste contact leggen met de ouders: de frontoffice medewerker en de lees-mediacoach op school, de peuterspeelzaal of het consultatiebureau.

Opbouw en effecten training

De ontwikkelde training bestaat uit twee onderdelen. Het eerste deel is een bijeenkomst van ca. 2 uur voor zowel de medewerkers uit zowel de front- als de backoffice. Tijdens deze bijeenkomst staan kennisvergroting van, onderzoek naar en informatiebronnen over mediawijsheid en mediaopvoeding 0-6 jaar centraal. Daarnaast vindt een verkenning plaats van de rol van de Bibliotheek over mediaopvoeding en worden afspraken gemaakt over de interne samenwerking. In een tweede bijeenkomst van ca. 1 uur, met alleen de medewerkers uit de backoffice, werken de deelnemers

aan visievorming en beleidsbepaling. Ook het lokale netwerk en de vervolgstappen komen aan de orde. De training is zo ingericht dat een goed ingevoerde medewerker van de Bibliotheek de eerste bijeenkomst over dit thema kan geven.

De training had voor de medewerkers in de pilot het volgende effect: zij

- ➔ Voelden zich meer betrokken bij mediaopvoeding, met name de front-office medewerkers.
- ➔ Raakten meer geïnspireerd en kregen een beter beeld van het bestaande aanbod.
- ➔ Kregen een duidelijker beeld van waar de Bibliotheek voor staat wat betreft mediaopvoeding.
- ➔ Kregen (meer) kennis van informatiebronnen.

5.3. Behoefte van ouders

Tijdens de pilot hebben studenten van de Erasmus Universiteit (Rotterdam) en Hogeschool Windesheim (Oldenzaal) onderzocht hoe ouders van jonge kinderen de rol van de Bibliotheek zien als het gaat om wegwijzer in het mediagebruik door jonge kinderen tot circa 6 jaar. In Rotterdam ging dit via interviews met ouders bij de mensen thuis, in Oldenzaal met schriftelijke enquêtes via de kinderopvangorganisatie.

Daaruit kwam onder meer het volgende naar voren:

- ➔ Alle kinderen gebruiken regelmatig digitale media.
- ➔ Het overgrote deel van de ondervraagde ouders komt in de Bibliotheek voor leesboekjes.

- ➔ Ouders gebruiken als informatiebronnen: Google, CJG/Consultatiebureaus, school/kinderopvang of familie, vrienden, flyers, tijdschriften.
- ➔ Ouders herkennen vragen of zorgen, maar zien dat nu nog niet als zorgelijk. Ze menen dat ze problemen in de mediaopvoeding rond beeldschermen nog wel aankunnen, maar dat dit mogelijk pas bij oudere kinderen lastig kan worden.

Het Iene Miene Media Onderzoek 2017 geeft aan dat ouders van jonge kinderen als vraagbaak vooral de eigen familieleden (ouders, zus of broer), vrienden en websites gebruiken. De eigen generatie is het eerste aanspreekpunt. De Bibliotheek wordt hierbij nog niet genoemd.

Uit het onderzoek door de studenten blijkt verder dat de ouders de Bibliotheek nog niet zien als vraagbaak voor mediagebruik en mediaopvoeding voor jonge kinderen. Uit dit onderzoek bleek wél dat deze ouders de bibliotheekmedewerker als een geschikte ondersteuner op dit terrein zien. Ouders willen de Bibliotheek bezoeken voor informatie over mediawijsheid en mediaopvoeding als er een interessant aanbod zou zijn. Het is daarbij belangrijk dat het aanbod past bij hun dagindeling, bijvoorbeeld als de kinderen 's avonds naar bed zijn of juist overdag als er al iets te doen is voor jonge kinderen. Samen met kinderen apps of spelletjes uitproberen heeft voor ouders de voorkeur.

6. DigiStart in de praktijk: twee voorbeelden

6.1. Bibliotheek Rivierenland

Beginsituatie

Bibliotheek Rivierenland (OBR) in Tiel werkt met zes lees-mediacoaches in voorschoolse instellingen. Sinds 2016 werkt de Bibliotheek met het programma 'Digi-pret in de groep', bestaande uit:

- ➔ Een tablet met apps rond leesbevordering en digitale prentenboeken. De Bibliotheek beheert deze content op afstand.
- ➔ Organisatie van informatiebijeenkomsten voor professionals in het onderwijs en voor ouders.

Dit programma vindt plaats in de voor- en voerschoolse VVE groepen in twee gemeenten.

Waarom meedoen met pilot DigiStart?

Een reden om aan de pilot DigiStart mee te doen was om meer verdieping en inhoud te kunnen bieden aan bovengenoemde informatiebijeenkomsten en ze in een landelijk kader te kunnen plaatsen. Een andere reden is dat OBR mediaopvoeding voor ouders van jonge kinderen ziet als een taak van de Bibliotheek anno 2018. De OBR ervaart dat ouders en professionele partners het niet vanzelfsprekend vinden dat zij voor vragen over mediaopvoeding bij de Bibliotheek terecht kunnen. Dat moet veranderen.

Aanpak en doelstellingen pilot

De rode draad in de aanpak van de pilot is bewustwording en bekendheid genereren van de taak van de Bibliotheek als vraagbaak voor mediaopvoeding bij ouders, pedagogisch medewerkers, leerkrachten en VVE partners. In het activiteiten aanbod van de lees-mediacoaches 0-6 jaar zijn diverse activiteiten rond mediaopvoeding opgenomen.

Doelstellingen:

- ➔ Zo veel mogelijk ouders en opvoeders in de gemeente Tiel via een informatiepunt in de Bibliotheek voorlichting geven over Mediaopvoeding en dit uitbreiden naar het hele werkgebied van OBR.
- ➔ Medewerkers van OBR en professionals in de voor- en voerschoolse instellingen moeten na de pilot basiskennis hebben over mediaopvoeding.
- ➔ Medewerkers van de Bibliotheek en de professionals in de voor- en voerschoolse instellingen kunnen ouders verwijzen naar het Informatiepunt Mediaopvoeding in de Bibliotheek.

- ➔ Secundair doel: het mediawijs maken van kinderen van 0-6 jaar.

Samenwerkingspartners

In deze pilot DigiStart is, naast samenwerking met de landelijke partners van de pilot, op lokaal niveau samengewerkt met de jeugdgezondheidszorg, STMR (Stichting Thuiszorg en Maatschappelijk werk Rivierenland), consultatiebureaus, organisaties voor peuteropvang, VVE basisscholen en GGD Gelderland Zuid. Binnen de Bibliotheek is samen gewerkt met de medewerkers van het Medialab van OBR.

Doelgroep

- ➔ Ouders van kinderen van 0-6 jaar.
- ➔ Pedagogisch medewerkers, leerkrachten groep 1 en 2.
- ➔ Bibliotheekmedewerkers.

Wat liep goed?

De inspiratiebijeenkomsten voor pedagogisch medewerkers, leerkrachten en ouders liepen goed. Er werd veel informatie en kennis uitgewisseld. Bij de bijeenkomsten zijn de evaluatieformulieren gebruikt die het NJi heeft opgesteld. Dankzij de samenwerking met het Medialab zijn de activiteiten goed bezocht.

Wat liep minder goed?

Alle partners zien het belang van mediaopvoeding, maar dragen dat nog niet uit. De Bibliotheek moet trekker zijn. De verwachtingen van het fysieke informatiepunt mediawijsheid en mediaopvoeding 0-6 jaar waren, tot nu, te hoog. Ouders komen niet op een vast tijdstip naar de Bibliotheek voor activiteiten in dit kader. Zo werden de activiteiten op dinsdag veel slechter bezocht dan op zaterdag. De medewerkers in het informatiepunt hebben, door kinderen te betrekken bij het gebruik van een app op een tablet, gesprekken gevoerd met ouders. De pilot zou ondersteund moeten worden door landelijke kader vanuit de KB | Nationale bibliotheek. Die wordt geboden in het visiedocument Mediawijsheid, maar de stap van die landelijke visie naar de lokale situatie is nog te groot. Werken met de MediaDiamant van Mediawijzer.net in combinatie met DigiStart kwam nog niet uit de verf.

Hoe verder?

OBR geeft aan: "Het lijkt ons niet zinvol om door te gaan met een fysiek informatiepunt mediaopvoeding met activiteiten op een vast tijdstip in de week. Ouders moeten direct in de Bibliotheek antwoord kunnen krijgen op vragen over mediaopvoeding, in een gesprek met een medewerker maar ook digitaal".

Tijdens de pilot bleek dat ouders, waarmee de medewerker in gesprek gaat in het informatiepunt, veelal vragen hebben over het omgaan met nieuwe media voor oudere kinderen. Zaak is dat bibliotheken hun frontoffice medewerkers niet alleen voorbereiden op hun taak als wegwijzer en vraagbaak op gebied van leesbevordering, maar ook op gebied van mediawijsheid en mediaopvoeding voor de allerkleinsten.

Inzetten van het Medialab⁸ in de Bibliotheek vergroot de betrokkenheid van ouders bij mediaopvoeding. Door samen met de ouders en hun kinderen activiteiten uit te voeren, komen bij ouders de vragen los. Meer onderzoek naar de behoefte van de ouders is nodig, ook op lokaal niveau.

Op basis van de pilot komt OBR tot de volgende conclusies:

- ➔ Het is nodig dat de organisatie een visiedocument vaststelt over mediawijsheid en mediaopvoeding voor 0-6 jaar.
- ➔ Samenwerken met de verwijzers (toeleiders) in het lokale netwerk, te beginnen bij het consultatiebureau en VVE / LEA (Lokale Educatieve Agenda) partners, en hierin aanhaken op de LEA van de gemeente.
- ➔ Opleiden van de frontoffice en backoffice medewerkers en die kennis actueel houden.
- ➔ Plannen en uitvoeren van activiteiten over mediaopvoeding in samenwerking met het Medialab.
- ➔ Voortzetten van ouderbijeenkomsten in het onderwijs en peuteropvang.

6.2. Bibliotheek VANnU

Beginsituatie

Bibliotheek VANnU, vestiging Rucphen, heeft in 2015 een pilot uitgevoerd in kader van mediaopvoeding in opdracht van Cubiss, provinciale ondersteuningsinstelling (POI). Onderdeel van deze pilot was onder andere het organiseren van een inspiratiebijeenkomst over mediaopvoeding voor en door de samenwerkingspartners in de gemeente Rucphen. Die pilot heeft onder andere de rapportage opgeleverd 'De bibliotheek en mediaopvoeding? Doen!'. Het thema voor de eigen medewerkers en het netwerk was nieuw en werd destijds positief ontvangen door betrokkenen. De deelnemers zagen in de uitvoering ervan alleen niet direct een rol weggelegd voor de Bibliotheek. Ook de partners en ouders van jonge kinderen (de doelgroep zelf) zagen de Bibliotheek niet

als dé plek voor ouders en professionals voor vragen over en inspiratie voor mediaopvoeding en mediawijsheid van 0-6 jaar.

Waarom meedoen met pilot DigiStart?

Met deze pilot van de KB | Nationale bibliotheek kan Bibliotheek VANnU een goed vervolg geven aan de pilot in 2015. Het doel daarvan is om voor zowel ouders als de partners in het lokale netwerk die vanzelfsprekende vraagbaak en wegwijzer te worden voor mediaopvoeding en mediawijsheid van 0-6 jaar. Bibliotheek VANnU legt in haar dienstverlening de focus op jeugd.

Met een preventieve aanpak wil Bibliotheek VANnU ervoor zorgen dat iedereen mee kan doen in de maatschappij. Dat begint bij taalontwikkeling door leesbevordering. Naast leesbevordering wil Bibliotheek VANnU ook preventief aandacht besteden aan digitale geletterdheid, te beginnen bij de jongste doelgroep met mediaopvoeding.

Aanpak en doelstellingen

Het doel van deze pilot is digitale geletterdheid bevorderen van jong tot oud (kinderen van 0-6 jaar en hun begeleiders) om optimaal deel te kunnen nemen aan de wereld om ons heen. Dit doen we altijd samen met anderen, zoals het onderwijs, de overheid, maatschappelijke organisaties en ondernemers.

Als aanpak heeft de Bibliotheek ervoor gekozen in te zetten op interne deskundigheidsbevordering, hernieuwde lokale netwerkvorming, en binnen dat lokale netwerk de Bibliotheek profileren als kartrekker en wegwijzer op dit onderwerp.

Doelstellingen uit het plan van aanpak:

- ➔ Traject ontwikkelen en uitvoeren om de expertise over mediaopvoeding van de eigen medewerkers in de front- en backoffice te vergroten.
- ➔ Organiseren van een netwerkbijeenkomst met de huidige contacten over mediaopvoeding zoals GGD, CJG en de kinderopvang om zo mediaopvoeding op de lokale agenda te plaatsen.
- ➔ Expertise van de deelnemers van het lokale netwerk over mediaopvoeding vergroten.
- ➔ Ouders verwijzen naar relevante informatie over mediaopvoeding in samenwerking met het netwerk.
- ➔ Fysiek en digitaal informatiepunt mediaopvoeding realiseren in de Bibliotheek en/of op een andere locatie in de gemeente Rucphen.

⁸ Onlangs heeft de KB de bevindingen en resultaten van twee pilots rond de pijler Werkplaats: Inspiratiegids Labs & Educatie en Toolkit duurzaam ondernemen met je Lab.

Samenwerkingspartners

In de pilot zijn de volgende lokale samenwerkingspartners benaderd: GGD West-Brabant, TWB (Thuiszorg West-Brabant), Kober Kinderopvang en de Gemeente Rucphen.

Doelgroep

- Ouders van kinderen van 0-6 jaar in het werkgebied gemeente Rucphen.
- Pedagogisch medewerkers en andere professionals in het werkgebied gemeente Rucphen.
- Baby's, peuters en kleuters tot 6 jaar.
- Bibliotheekmedewerkers en -managers/leesconsulent.

Wat liep goed?

Tijdens de pilot is ervoor gekozen om alle frontoffice medewerkers en het jeugdteam van de Bibliotheek deel te laten nemen aan de deskundigheidsbevordering Mediaopvoeding door het NJi. De medewerkers reageerden positief op deze training; het gaf hen nieuw inzicht in de mogelijke rol van de Bibliotheek over het onderwerp mediaopvoeding. Na de training gaven medewerkers aan dat aandacht besteden aan nieuwe media, als wegwijzer en inspirator, vergelijkbaar is met de traditionele rol van de Bibliotheek: "Als het gaat om lezen, bieden we onze doelgroep inspiratie en advies en maken we ze wegwijz in het aanbod van boeken. Dat kan ook gelden voor mediawijsheid en mediaopvoeding".

Voor de medewerkers van de Bibliotheek leidde de training tot het inzicht dat bestaande activiteiten voor

"Na de training gaven medewerkers aan dat aandacht besteden aan nieuwe media, als wegwijzer en inspirator, vergelijkbaar is met de traditionele rol van de Bibliotheek als leesbevorderaar".

leesbevordering vrij eenvoudig zijn aan te passen naar activiteiten met aandacht voor mediaopvoeding voor de allerkleinsten. Zo is het bestaande 'Voorleesuurkje' van de Bibliotheek omgezet naar een maandelijks 'Media-urkje', waarin voorlezen uit en spelen met media door ouders en hun kinderen centraal staan.

Samen met het lokale consultatiebureau is de Bibliotheek een verwijfsunctie rond mediawijsheid en mediaopvoeding opgestart. Het consultatiebureau ondersteunt de promotie van het Media-urkje en bij vragen over mediaopvoeding verwijzen zij ouders door naar de Bibliotheek. Het consultatiebureau geeft daarentegen aan dat zij nog weinig vragen krijgen over dit onderwerp. Pro-actief besteedt het consultatiebureau wel aandacht aan leesbevordering en taalontwikkeling, maar nog niet aan mediaopvoeding. Het goed van de grond krijgen van de beoogde verwijfsunctie vraagt dan ook nog om extra aandacht van zowel de Bibliotheek als van het consultatiebureau.

In Bibliotheek VANnU is een fysiek informatiepunt DigiStart ingericht. Het is de bedoeling om in de wachtkamer van het consultatiebureau een soortgelijk informatiepunt te creëren.

Wat liep minder goed?

Het lokale netwerk zoals de Bibliotheek dat bij de start van de pilot voor ogen had, is (nog) niet van de grond gekomen.

Uit gesprekken met de beoogde netwerkpartners bleek dat het onderwerp mediaopvoeding bij hen nog geen hoge prioriteit heeft. Van de eerdere pilot in 2015 weten we dat het enthousiasme bij de introductie groot is. Dit enthousiasme kende echter geen vervolg in acties door de verschillende partners. Ook nu blijkt dat de interesse voor het onderwerp groot is. De samenwerking heeft echter meer tijd nodig om de rol van de Bibliotheek als wegwijzer in mediawijsheid en mediaopvoeding 0-6 jaar vorm te geven in het netwerk. Men mist nog een gemeenschappelijke visie, waardoor ook de verschillende rollen van de betrokken organisaties niet benoemd en vastgelegd kunnen worden. Er ligt nog geen duidelijke opdracht of doelstelling aan ten grondslag. De Bibliotheek wil hierin kartrekker zijn.

Hoe verder?

Op basis van de pilot onderneemt Bibliotheek VANnU de volgende activiteiten:

- De Bibliotheek wil meer draagvlak in het lokale netwerk krijgen door mediawijsheid en mediaopvoeding voor 0-6 jarigen op de strategische beleidsagenda te krijgen van alle partners.
- Vervolgens wil de Bibliotheek samen met haar partners mediaopvoeding op de Lokale Educatieve Agenda in de gemeente Rucphen zetten. Via deze weg ziet de Bibliotheek meer kansen op een solide borging van het onderwerp. Op basis daarvan kan

de Bibliotheek verder in gesprek met de netwerkpartners.

- Deskundigheidsbevordering mediaopvoeding structureel opnemen in het interne scholingsprogramma van de Bibliotheek.
- Organiseren van de interne en externe verwijfsunctie op het terrein van mediawijsheid en mediaopvoeding.

Andere zaken die van belang kunnen zijn voor andere bibliotheken

Het onderwerp mediaopvoeding en mediawijsheid 0-6 jaar heeft nog veel aandacht nodig voordat de Bibliotheek als wegwijzer kan functioneren binnen het lokale netwerk. Het vraagt om bewustwording dat mediawijsheid en mediaopvoeding ook voor de allerkleinsten van belang is. Vaak is de informatiebehoefte latent aanwezig bij de doelgroep. Dat geldt soms ook voor partners in het lokale netwerk.

Om succesvol te kunnen zijn is het noodzakelijk dat mediaopvoeding en mediawijsheid gelijkwaardig op de agenda van de Bibliotheek staat ten opzichte van leesbevordering. Dit vraagt in alle lagen van de organisatie om aandacht en actie, van management tot leesmediaconsulenten en medewerkers in de front-office van de Bibliotheek.

7. Hoe verder: aanbevelingen

Onderstaande aanbevelingen zijn gebaseerd op de resultaten en ervaringen van de pilot. Ze dienen als leidraad voor de doorontwikkeling van mediawijsheid en mediaopvoeding 0-6 jaar op landelijk, provinciaal en lokaal niveau:

- ➔ Zet mediaopvoeding en mediawijsheid gelijkwaardig op de interne agenda van de Bibliotheek ten op zichte van leesbevordering voor kinderen van 0-6 jaar. Zowel op landelijk, provinciaal als lokaal niveau.
- ➔ Stel visieontwikkeling en beleidsbepaling centraal vanaf het begin en neem als management van de Bibliotheek daarin de verantwoordelijkheid.
- ➔ Vertaal het visiedocument Mediawijsheid van de KB | Nationale bibliotheek naar een landelijk kader voor de lokale situatie.
- ➔ Zorg voor deskundigheid in de front- en backoffice van de Bibliotheek en heb aandacht voor de interne samenwerking.
- ➔ Positioneer de Bibliotheek als de vanzelfsprekende plek voor ouders en professionals om terecht te kunnen met vragen over en inspiratie voor mediaopvoeding en mediawijsheid van 0 – 6 jaar.

- ➔ Wees als Bibliotheek kartrekker en heb aandacht voor het belang van het lokaal netwerk: zorg dat mediaopvoeding strategisch op de beleidsagenda van alle partners komt te staan, zodat vanuit het netwerk meer draagvlak ontstaat voor mediaopvoeding.
- ➔ Betrek de gemeente en het lokale netwerk bij de plannen rond mediaopvoeding; zorg dat, mede vanuit preventief oogpunt, mediaopvoeding voor de allerkleinsten onderdeel is van de Lokale Educatieve Agenda (LEA).
- ➔ Ontwikkel op landelijk niveau een praktische training (module) op basis van de MediaDiamant met als centrale vraag: hoe in te zetten voor de dienstverlening naar ouders en professionals.
- ➔ Doorontwikkel de aanpak DigiStart aan de hand van de bouwstenen van BoekStart.
- ➔ Creëer een minimumomschrijving van een effectief informatiepunt DigiStart.
- ➔ Zorg dat het digitaal aanbod voor ouders en professionals vindbaar is op één plek.
- ➔ Geef mediawijsheid en mediaopvoeding voor jonge kinderen een plaats in bestaande landelijke instrumenten van monitoring. Neem daarin het ontwikkelde basistoetsingskader door het NJi mee.

8. Achtergrondinformatie

Toolbox Mediaopvoeding NJi

Voor professionals:

- ➔ [Factsheet 0-2 jaar](#)
- ➔ [Factsheet 3-5 jaar](#)
- ➔ [Tipsheet 0-2 jaar](#)
- ➔ [Tipsheet 3-5 jaar](#)
- ➔ [Checklist ouderavond Kind en Media](#)

Voor ouders:

[Tipsheet 0-5 jaar](#)

MediaDiamant:

[Theoretisch kader van de MediaDiamant](#)

[Informatie inzet MediaDiamant voor professionals](#)

[Webinar en gestelde vragen MediaDiamant en professionals](#)

[Naar MediaDiamant met tips voor 0- 5 jaar.](#)

Onderzoek:

[Iene Miene Media : Mediagebruik door kinderen van 0 – 6 jaar](#)

Onderzoek wordt jaarlijks uitgevoerd. De resultaten worden tijdens de Media Ukkie Dagen in april bekend gemaakt.

Kennisdeling:

Via biebtobieb-groep 'Bibliotheek en mediaopvoeding 0-6 jaar'

We nodigen de bibliotheken van harte uit om mee te doen en te delen!

Bijlage 1: Samenvatting pilot mediawijsheid en mediaopvoeding 0-6 jaar

Aanleiding en achtergrond

De Koninklijke Bibliotheek (KB | Nationale bibliotheek) wil de ontwikkeling en uitwerking van de programma-lijn Mediawijsheid 0-6 jaar samen met partners uit het netwerk van Mediawijzer.net vormgeven, passend binnen het programma en de infrastructuur van BoekStart. Het vertrekpunt is de visie Mediawijsheid van de KB | Nationale bibliotheek bestaande uit drie pijlers: warenhuis, wegwijzer en werkplaats.

Uitgangspunten samenwerkingstraject en pilot:

- In dit traject ligt de focus op uitwerking van de pijler Wegwijzer van de visie Mediawijsheid van de KB | Nationale bibliotheek voor 0-6 jaar;
- Inzet van de samenwerking is dan ook bibliotheken te positioneren als het informatiepunt rond mediaopvoeding voor ouders en verzorgers van kinderen 0-6 jaar en professionals voor deze doelgroep;
- Daarbij gebruik makend van de bestaande infrastructuur en werkwijze van BoekStart, de ontwikkelde trainingen en instrumenten van de Toolbox van het NJi, inspiratiebijeenkomsten van Sardes en de beschikbare kennis en producten bij het NJI, de Bibliotheek en haar partners.

Doelstellingen en doelgroep van de pilot

De pilot leidt tot een landelijk overdraagbaar werkprogramma of pilotverslag voor bibliotheken om te komen tot een informatiepunt (in welke vorm dan ook) rond mediawijsheid en mediaopvoeding. De activiteiten voor de baby's, peuters en kleuters worden ook gericht op de ouders van deze jonge kinderen en de professionals in de kinderopvang en peuterspeelzalen.

De doelstellingen van de pilot zijn:

- Een digitaal en fysiek informatiepunt mediaopvoeding 0 – 6 jaar ontwikkelen en opstarten in de Bibliotheek;
- De behoefte van de ouders middels onderzoek achterhalen;
- Een training mediawijsheid en mediaopvoeding 0-6 jaar ontwikkelen en uitvoeren voor medewerkers in de Bibliotheek (Backoffice en Frontoffice);
- Bestaande producten en informatiebronnen inpassen, zoals de [toolbox van het NJi](#) en de [MediaDiamant](#)⁹;
- Input verzamelen voor de gedachtenvorming van en het bepalen van de Digitale Educatieve Strategie 0 – 18 jaar, die de KB | Nationale bibliotheek ontwikkelt.

Werkwijze pilot 'Informatiepunt mediaopvoeding 0-6 jaar in de Bibliotheek'

Via een pilot worden de ontwikkeling en uitvoering van het 'Informatiepunt Mediaopvoeding'¹⁰ gerealiseerd. De pilot wordt in samenwerking met alle betrokkenen vastgesteld vanuit de strategie 'klein beginnen om later te kunnen groeien'. De betrokkenen werken daarbij volgens de PDCA-Cirkel.

De pilot wordt uitgevoerd in samenwerking met BoekStart, het NJi en twee bibliotheken die al ervaring hebben en bekend zijn met de doelgroep en het onderwerp mediaopvoeding. Aandachtspunten zijn onder meer:

- Wat is de inzet van verschillende partners? Terug laten komen in de begroting;
- Wie is de doelgroep? Doelgroep verbreden naar 0-6 jaar?;
- Wat willen we bereiken met de pilot?;
- Wat moet de pilot aan resultaten opleveren?;
- Hoe worden de resultaten kenbaar gemaakt?;
- Inzet BoekStart en Toolbox NJI en MediaDiamant;
- Inzet afdeling Onderzoek van de KB | Nationale bibliotheek / BoekStart (Kunst van Lezen)
- Inzet studenten Hogeschool Windesheim voor onderzoek.

Opbouw Pilot

Op lokaal niveau kent de pilot vier fasen. Voor de eerste fase stelt het NJi vast wat er nodig is voor de training, het startpunt van de eerste fase. De afsluitende fase is het vertalen van de ervaringen op lokaal niveau naar een landelijk overdraagbare blauwdruk voor een informatiepunt mediaopvoeding 0 – 6 jaar. De pilot liep tot eind 2017.

Resultaten pilot

De te verwachten resultaten van de pilot zijn:

- Training voor bibliotheken;
- Blauwdruk / pilotverslag voor informatiepunt;
- Beeld van informatiepunt: fysiek, digitaal, anders;
- Inzicht in:
 - wat is nodig?
 - wat is er al?
 - wat moet nog ontwikkeld worden om te komen tot ideale situatie;
- PresentatietussenresultatenpilottijdensMediaUkkie Dagen en/of Bibliotheekcongres;
- Presentatie blauwdruk tijdens ... (nog nader bepalen);

⁹ De vertaling van de Toolbox van het NJi naar de MediaDiamant voor ouders kwam tijdens de looptijd van de pilot tot stand. Deze is dan ook later toegevoegd als bestaande informatiebron om in te passen als instrument in de dienstverlening van de Bibliotheek.

¹⁰ In de loop van de pilot is Digistart als naam van deze pilot en van het informatiepunt mediawijsheid en mediaopvoeding 0-6 jaar gebruikt.

Bijlage 2: Basistoetsingskader

Het basistoetsingskader is een vragenlijst die het NJi heeft besproken met coördinatoren en lees-mediacoaches van bibliotheken die deelnamen aan de pilot. Om goed zicht te hebben op de visie en de borging van mediawijsheid en mediaopvoeding 0-6 jaar in het beleid van de Bibliotheek is het van belang het toetsingskader ook met een vertegenwoordiger van de directie van de Bibliotheek te bespreken.

Uit: NJi eindrapportage Mediaopvoeding in de Bibliotheek, oktober 2017

Voor beide kennismakingsgesprekken was een topiclijst voorbereid met de volgende thema's en vragen:

- ➔ Wat zijn wederzijdse verwachtingen?
- ➔ Wat is het startpunt van de medewerkers (backoffice en frontdesk medewerkers)?
- ➔ Hoe is de locatie georganiseerd (evt. foto's maken, plattegrond, wegwijzers bekijken)?
- ➔ Wat doet de Bibliotheek nu voor ouders?
- ➔ Wat gebeurt er momenteel al op het gebied van mediaopvoeding?

- ➔ Met welke vragen komen ouders nu? Welke kan je wel/niet beantwoorden?
- ➔ Welke behoeften, verwachtingen hebben ouders?
- ➔ Waar verwijst je al naar?
- ➔ Welke materiaal gebruik je in je communicatie met ouders?
- ➔ Welke materiaal gebruik je voor de vraagbeantwoording van ouders?
- ➔ Krijg je ook van andere partijen vragen? Kdv, school, wijkteam.
- ➔ In hoeverre wordt samengewerkt in de wijk, wie zijn partners?
- ➔ Welke rol is er in de samenwerking rond mediaopvoeding? Hoe zien partners deze rol?
- ➔ Wat heb je nodig aan kennis, ondersteuning?
- ➔ Wat is de visie op mediaopvoeding? Hoe wordt dat gedragen? Hoe is dat tot stand gekomen en welke ervaringen hebben jullie daar tot nu toe mee?
- ➔ Verwachtingen training? Waarin moeten zij ondersteund worden? Wat ontbreekt nog?
- ➔ Rol strategisch niveau van de Bibliotheek.

De topiclijst is niet punt voor punt in de gesprekken afgevinkt, maar benut als checklist om tenminste deze thema's te bespreken.

